

Pěstounská péče příbuzných

Analýza potřeb

Manažerské shrnutí

zpracováno pro Centrum psychologické pomoci, p. o.

SocioFactor s.r.o.

2021

Projekt „Pěstounská péče příbuzných“ je financován Nadací Sirius

1. Cíl realizovaného výzkumu

Výzkum byl realizován v rámci **projektu Pěstounská péče příbuzných**. Cílem projektu je na základě výstupů z výzkumu **upravit práci s příbuzenskými pěstouny a zlepšit jejich životní situaci**. Projekt podpořila Nadace Sirius a realizuje jej Centrum psychologické pomoci, p. o. (dále CEPP). Projekt je naplánován na 5 let, tedy od roku 2019 do roku 2023. Výzkum byl realizován v jeho první fázi, tedy v období 2019 až 2020. Cílem výzkumu bylo **identifikovat potřeby pěstounů, kteří mají svěřené děti do příbuzenské pěstounské péče**. Potřeby příbuzenských pěstounů jsou často popisovány z pohledu doprovázejících organizací a třetích osob, ale chybí ucelený pohled na potřeby z pohledu samotných příbuzenských pěstounů. Předkládaný výzkum se tedy zaměřil právě na opomíjenou perspektivu pěstounů.

2. Analýza potřeb příbuzenských pěstounů

Potřeby byly zjišťovány tzv. **analýzou potřeb**, která byla na téma příbuzenské pěstounské péče v českém prostředí aplikována poprvé. Analýza potřeb se zaměřila na hledání rozdílů mezi aktuálně řešenými problémy a žádoucím stavem, který by měl v praxi nastávat. Postupné “objevování” potřeb probíhalo v šesti na sebe navazujících, výzkumných etapách za využití smíšeného přístupu, který propojuje kvantitativní i kvalitativní metody výzkumu.

Prostřednictvím metody **desk research** byly zpracovány nejrelevantnější odborné texty, výzkumné zprávy, sdělení expertů a dokumentace služeb. Z analýzy vyplynuly problémy/potřeby, se kterými se příbuzenští pěstouni během výkonu své role potýkají. Na základě zjištění vyplývajících z **analýzy sociodemografických a dalších charakteristik rodin** byl vytvořen obraz typického příbuzenského pěstouna doprovázeného CEPP.

- * Žena
- * 55 let
- * Prarodič
- * Pečuje o 1 dítě stáří 11 let od jeho 4 let
- * Dítě přišlo k pěstounovi přímo z rodiny
- * Žije ve městě
- * Má přiznanou odměnu pěstouna
- * Má vlastní zletilé děti mimo domácnost
- * Důvod výkonu pěstounské péče – nezáměr rodičů o dítě a užívání drog a alkoholu rodičem

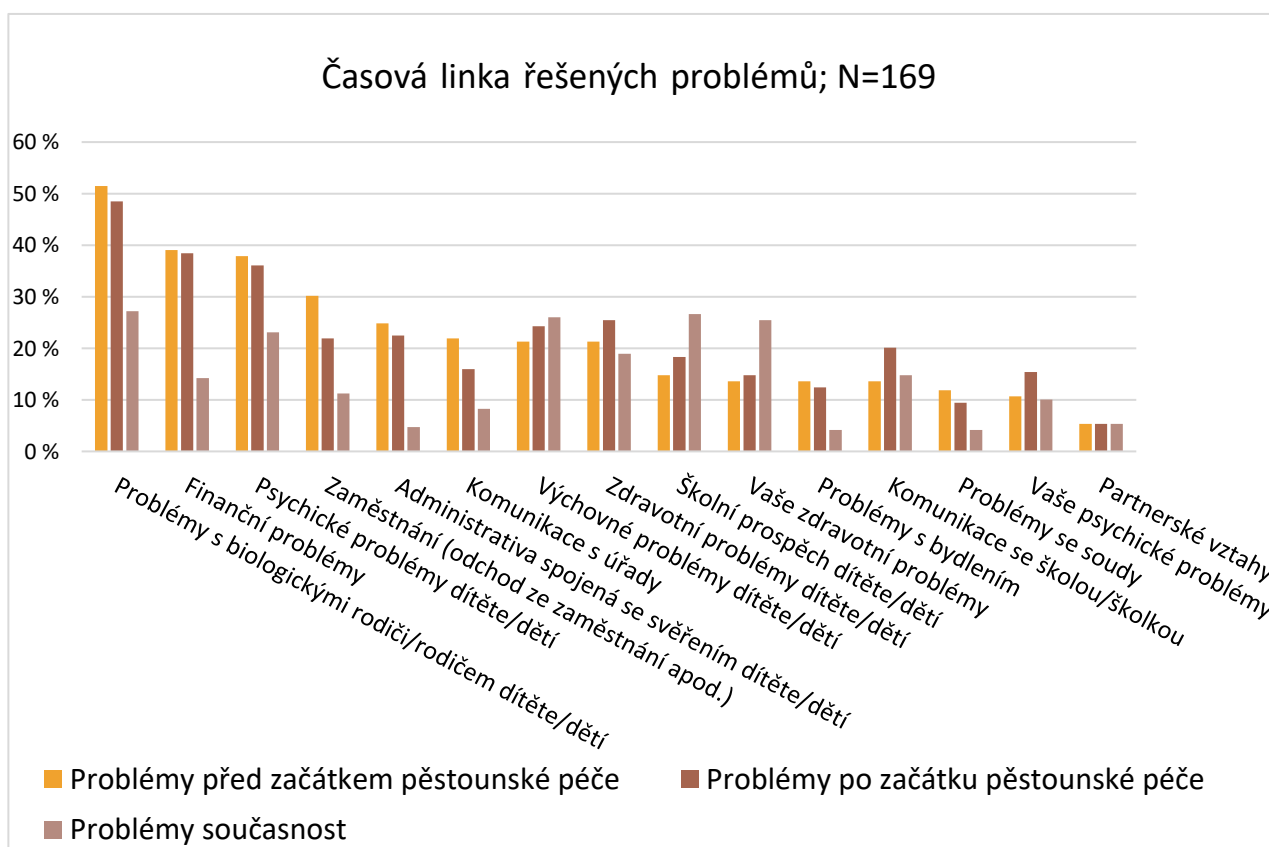
Samotným individuálním rozhovorům a focus group předcházelo 12 **pilotních rozhovorů**. Na základě těchto rozhovorů byl dále upraven scénář pro hlubší zjišťování potřeb příbuzenských pěstounů při **individuálních polostrukturovaných rozhovorech**. Následně byl vytvořen scénář pro **focus group**. V této etapě se uskutečnilo dalších 15 rozhovorů a jedna focus group se 14 participanty.

Navazovala kvantitativní fáze výzkumu, jejímž cílem bylo zjistit, v jaké míře se potřeby zjištěné v kvalitativní části objevují u zpovídaných pěstounů kvantitativně. **Dotazník** byl distribuován všem příbuzenským pěstounům, kteří měli v CEPP podepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, čímž lze dotazování označit za tzv. vyčerpávající. Celkem bylo vyplněno 169 dotazníků (návratnost dotazníků byla 93,4 %).

3. Klíčová zjištění analýzy potřeb

Analýza potřeb se zaměřila na různá období výkonu pěstounské péče. Ze zjištění vyplynulo, že problémy a potřeby pěstounů se v různých obdobích liší. Výzkum proto popisuje potřeby pěstounů z pohledu čtyř období: **období před začátkem pěstounské péče** (období, kdy se pěstouni rozhodovali, zda přijmou děti do péče), dále **období po začátku pěstounské péče** (období jednoho roku od přijetí dětí do péče), **období delší než jeden rok od přijetí dětí do péče** (až po současnost) a **výhled pro budoucnost**.

Nejvíce problémů řeší příbuzenští pěstouni v prvním a druhém období. Před začátkem a těsně po začátku pěstounské péče řeší zejména problémy s biologickými rodiči dětí, finanční problémy, psychické problémy dětí, změny týkající se jejich zaměstnání či administrativu spojenou se svěřením dětí do péče. Naopak později (v současnosti) příbuzenští pěstouni řeší spíše nárůst svých zdravotních problémů, výchovných problémů dětí či zhoršující se školní prospěch dětí, které začínají vstupovat do období puberty.

Zjištění analýzy potřeb shrnují následující tabulky:

Absence jednotných a ucelených informací o pěstounské péči v období rozhodování se o přijetí a těsně po přijetí dítěte do pěstounské péče.

- Před začátkem pěstounské péče příbuzným poskytuje informace zejména OSPOD a záleží na konkrétním pracovišti a pracovnících, zda a jak budou o příbuzenské pěstounské péči informovat. Vzniká zde ze strany pěstounů **potřeba jednotných, úplných a přesných informací o pěstounské péči ještě před jejím začátkem.**

Nejednotnost a netransparentnost jednotlivých zainteresovaných institucí (OSPOD, soudy) v přístupu k příbuzenské pěstounské péči.

- Z pohledu pěstounů se ve všech obdobích (tedy před i během výkonu pěstounské péče) objevují **různé přístupy různých institucí k příbuzenské pěstounské péči** – udělení statusu pěstouna, přiznávání odměny pěstouna atd. Mnohdy také správním krokům OSPOD či soudů pěstouni nerozumí, což u nich může vytvářet dojem křivdy či neprofesionálního chování ze strany institucí.

Potřeba odborné podpory příbuzenských pěstounů při rozhodování o přijetí dítěte do péče a v dalších krizových momentech péče o dítě.

- Období, kdy se příbuzenští pěstouni rozhodují, zda přijmou děti do péče, pro ně samotné bývá velmi psychicky náročné. Mimo to se setkávají s dalšími problémy, které musí ve spojitosti s pěstounskou péčí řešit (např. změna bydliště, finanční problémy aj.). Příbuzenští pěstouni tak **potřebují odbornou psychologickou, sociálně-právní, finanční a jinou podporu ještě před začátkem pěstounské péče** v období, kdy stojí před rozhodnutím o přijetí dítěte. Těžké však bývají i **další krizové momenty ve výchově**, nejčastěji v období puberty dětí. Pěstouni proto v těchto chvílích potřebují zvýšenou podporu ze strany doprovázející organizace.

Nutnost finanční podpory příbuzenských pěstounů ze strany státu během péče o svěřené děti.

- Z výzkumu vyplývá, že by byl pro mnoho příbuzenských **pěstounů výkon role pěstouna bez finanční podpory nereálný**. Na rozdíl od nepříbuzenských pěstounů jsou totiž příbuzenští pěstouni často z nenadání postaveni před volbu buďto si dítě vzít, anebo jej nechat umístit

do ústavní péče, nemají tedy možnost se na přijetí dětí do péče připravit ve smyslu finančního zabezpečení.

Potřeba přizpůsobení povinného vzdělávání časovým možnostem a potřebám jednotlivých příbuzenských pěstounů.

- Příbuzenskými pěstouny jsou lidé v různých věkových kategoriích, s různým vzděláním, finančním zabezpečením a časovými možnostmi. Z pohledu pracujících pěstounů je **problematické skloubit zaměstnání, péči o děti a povinného vzdělávání** v dotaci 24 hodin ročně. Tito pěstouni si pak často **vybírají témata vzdělávání více podle svých časových možností nikoli podle potřeb**. Dlouholetí pěstouni naopak mají **problém najít ve vzdělávání témata, která doposud neabsolvovali**.

Specifikum příbuzenské pěstounské péče

Skupina příbuzenských pěstounů je **mnohem více heterogenní než skupina pěstounů nepříbuzenských**. Ve skupině se objevují jak prarodiče, kteří tvoří většinou část této skupiny, tak sourozenci, tety či strýcové aj. Příbuzenští pěstouni mívají **velmi málo času na rozhodnutí**, zda děti přijmou do péče (v opačném případě děti putují do ústavní výchovy). Proto při rozhodování o přijetí u této skupiny často převáží svědomí a morální zodpovědnost nad racionálním uvažováním. Tento problém a mnoho dalších (např. nedostatek informací zejména ze začátku výkonu role pěstouna, starosti s administrativou, psychická zátěž, výchovné problémy dětí a další) pramení zejména z toho, že **příbuzenští pěstouni nejsou (a mnohdy ani nemohou) být připravováni na výkon své role předem**. Tímto se tedy příbuzenská pěstounská péče velmi liší od institutu nepříbuzenské pěstounské péče.

Výsledky výzkumu také poukázaly na fakt, že **příbuzenští pěstouni chápou roli pěstouna spíše jako dlouhodobou**, nahrazující dětem rodiče, než jako roli dočasného „vychovatele“ dětí

před tím, než se vrátí ke svým biologickým rodičům. Bezmála 82 % respondentů, kteří se účastnili dotazníkového šetření, totiž nevidí návrat dětí k jejich rodičům jako reálný.